

Criza ca instrument de reforma: România în fața unui moment de cotitura istoric pe care nu are voie să-l rateze

Ideea ca o criza, oricât de grava, poate oferi oportunități pentru reforme și schimbări majore, greu de implementat în vremuri obișnuite, pare cum nu se poate mai actuală, și pentru România, și pentru alte state din lume. Rahm Emanuel, fost consilier al președintelui american Barack Obama și fost primar al orașului Chicago, spunea că nicio criza nu trebuie irosită (din engl. „never let a good crisis go to waste”) în contextul crizei financiare din 2008. Acum, la 17 ani de la acel moment, lucrurile arată mult diferit, s-au complicat, dar ideea pare perfect valabilă.

Poate cel mai important aspect pentru România este că acest moment de criza multiplă oferă un cadru în care măsurile politice dificile pot fi asumate cu mai mare ușurință. Într-o perioadă de normalitate, reformele dureroase sunt, de regulă, evitate, amânate sau eșuate politic. În schimb, criza actuală permite, și chiar impune, o resetare a sistemului fiscal, o prioritizare a investițiilor strategice și o revizuire a modului în care funcționează statul. Acesta este, în esență, sensul unei „crize utile”: nu o perioadă de suferință gratuită, ci o fereastră de oportunitate în care deciziile grele devin inevitabile și, tocmai de aceea, posibile.

În contextul actual, marcat de incertitudine și tensiuni multiple, România se află într-o situație rară și paradoxală: o criza profundă care, deși nu este dorită, are potențialul de a declanșa transformări benefice pe termen mediu și lung. Ceea ce trăim acum este o combinație de factori care provoacă ambiguitate, nesiguranță, dar și oportunități unice pentru resetare și reconstrucție.

O criza geopolitică cu implicații economice directe

Războiul din Ucraina reprezintă, fără îndoială, o tragedie umană și geopolitică de proporții. România, ca țară vecină, s-a implicat activ în sprijinirea Ucrainei, atât prin gazduirea refugiaților, cât și prin sprijin logistic și politic. Totuși, în ciuda costurilor sociale și economice pe termen scurt, există o perspectivă strategică optimistă: reconstrucția Ucrainei.

Odată încheiat conflictul, România este bine poziționată pentru a juca un rol esențial în reconstrucția Ucrainei, beneficiind de proximitate geografică, apartenența la UE și de relațiile bune cu partenerii strategici occidentali. Deja vedem efecte concrete: accelerarea investițiilor în infrastructură din vestul țării, dezvoltarea rețelei de autostrăzi și modernizarea sistemului de apărare, toate impulsionate de contextul geopolitic actual. Aceste investiții, imposibil de demarat în absența presiunii externe, vor genera locuri de muncă și vor contribui la dezvoltarea durabilă a regiunii.

Am putea privi vecinatatea cu Ucraina ca pe un beneficiu și mai puțin ca pe un dezavantaj major la granița unui război? Fără îndoială, da. Conflictul din Ucraina a dus la o realocare a fluxurilor comerciale și a investitorilor. România, având o frontieră comună cu Ucraina atât de mare, poate deveni un hub logistic și comercial pentru produsele ucrainene care caută piețe alternative. Aceasta poate include creșterea exporturilor, unde România poate profita de resursele naturale și produsele agricole din Ucraina, facilitând exporturile către Uniunea Europeană și alte piețe. De asemenea, investiții în infrastructură, deoarece creșterea volumului de comerț poate justifica investiții în infrastructura de transport, cum ar fi drumurile și caile ferate, poate îmbunătăți conectivitatea și ar stimula economia locală. Am putea adăuga chiar colaborări în domeniul energetic, întrucât România poate colabora cu Ucraina pentru a dezvolta proiecte energetice, inclusiv în domeniul energiei regenerabile, având în vedere nevoia de diversificare a surselor de energie în contextul crizei energetice.

Războiul tarifar și poziția României în cadrul UE

Într-un alt plan, războiul tarifar global – în special tensiunile comerciale între Statele Unite și alte blocuri economice – are un impact relativ redus asupra României. Datorită apartenenței la Uniunea Europeană, țara noastră beneficiază de avantajele unei negocieri colective, mult mai eficiente decât ar fi putut obține individual. Comerțul bilateral România-SUA rămâne modest (aproximativ 3 miliarde USD anual, sub 1% din PIB), având chiar un excedent în această relație. Prin urmare, impactul economic direct este limitat, dar poziționarea în cadrul UE aduce o protecție strategică importantă.

România poate profita de această situație prin politici inteligente de atragere a investitorilor străini. O serie de companii din SUA care doresc să evite tarifele vamale ar putea cauta să își relocheze producția în Europa de Est, iar România poate deveni o destinație atractivă datorită costurilor mai scăzute și a forței de muncă calificate. Pe de altă parte, acest război tarifar vine cu șansa pentru România de a-și diversifica piețele de export, căutând oportunități în Asia și alte regiuni, pentru a reduce dependența de piețele tradiționale afectate de conflictele comerciale.

Criza internă: instabilitate politică și vulnerabilitate fiscal-bugetară

Partea cea mai apăsătoare a actualei crize o reprezintă, însă, situația internă. România traversează o tranziție politică complicată, marcată de dificultăți în formarea unui nou guvern, în timp ce problemele bugetare acumulate devin tot mai presante. Se vorbește despre riscul pierderii finanțării din PNRR și despre posibilitatea retrogradării ratingului suveran la nivel de „junk” — scenarii care, dacă s-ar materializa, ar avea efecte devastatoare pe termen scurt și mediu.

În contextul deficitului bugetar, România trebuie să implementeze măsuri fiscale care, deși nepopulare, sunt esențiale pentru stabilizarea economiei. Aceste măsuri vor include fără doar și poate revizuirea sistemului actual de impozitare, prin care să se asigure o colectare mai eficientă a impozitelor și să se reducă evaziunea fiscală, care ar trebui să genereze venituri suplimentare la buget. În al doilea rând, este absolut obligatorie reducerea drastică a cheltuielilor publice, unde este necesară identificarea rapidă a domeniilor în care se pot face economii fără a afecta serviciile esențiale. Crearea unui mediu favorabil pentru investitorii străini, prin stimulente fiscale și reducerea birocrației, care poate atrage capital și poate contribui la creșterea economică, este de la sine înțeles, fiind un obiectiv vechi al României, dar perfect valabil pe termen lung, pentru indiferent ce formulă de guvernare.

În ciuda divergențelor politice, pare totuși să se contureze un consens: este nevoie de această reformă fiscală profundă. Creșterea taxelor este inevitabilă. Sunt avute în vedere majorări ale TVA-ului (cel puțin prin restrângerea aplicării cotelor reduse, dar nu excludem nici creșterea cotei de bază în viitorul apropiat), ale impozitului pe venit, accizelor, dar și o reformă a taxării proprietății (taxe locale), discutate încă din vara lui 2022. Aceste decizii, deși dureroase, sunt necesare și urgente pentru a redresa bugetul și a menține credibilitatea

economica a țării. Proaspat publicatul program de guvernare al noului guvern pare să aibă această ambiție (n.b. mai multe elemente ale politicii fiscale ale acestui program sunt discutabile și criticabile – dar este o altă temă de discuție).

Am spune că România are acum o șansă rară: pe fondul unei crize multiple — geopolitice, economice, politice — se pot adopta măsuri care, altfel, nu ar fi fost nici propuse, nici acceptate. Țara noastră se află acum într-o poziție unică pentru a valorifica oportunitățile generate de contextul global actual. Provocarile sunt mari, dar cu o strategie bine definită, România le poate transforma în oportunități de dezvoltare.

Criza prin care trecem nu este o garanție a progresului, pentru că depinde de tot acest pachet de măsuri, bine corelate și bine coordonate între ele. Dar ar putea fi abordată drept ocazia de a face pași uriași spre nivelul următor de dezvoltare, care altfel nu ar fi fost posibili. Cu viziune, voință politică și implicare socială, România poate transforma actualele dificultăți într-un punct de inflexiune spre o dezvoltare mai coerentă, mai sustenabilă și mai echitabilă.